

Danske havebrugs- og gartnerforeninger II

Af Hans Mathiesen

Første del af denne artikel blev under titlen »Det begyndte med Landhusholdningsselskabet« bragt i *Fra Kvangård til Humlekule* nr. 12, 1982.

Andre gartnerforeninger

Udover de allerede nævnte har der gennem årene været dannet en række forskellige foreninger og sammenslutninger for gartnere. Nogle af disse har kun haft en kort levetid, som eksempel kan nævnes gartnerforeningen *Hortensa*, som optrådte i 1896 men hurtigt forsvandt ud i glemslens mørke.

Andre levede noget længere; gartnerforeningen *Viola* var aktiv i årene fra 1899 til 1907, den var specielt for unge gartnere og var oprettet for at danne modvægt mod de på den tid opdukkende fagforeninger. Den fik øgenavnet »Gartnersønnernes Forening«.

Nr. 44.

Torsdagen d. 30. Oktober 1890.

I. Aarg.

Dansk Gartnerforbund blev startet i 1894, dets modpol, *Foreningen af arbejdsgivende Gartnere i Danmark* dannedes i januar 1899 som følge af den første betydende konflikt på gartneriområdet, der havde fundet sted i det storkøbenhavnske område året før.

En nærmere omtale af fagforeninger og arbejdsgiverforeninger vil imidlertid falde uden for denne artikels rammer.

Det samme gælder de mange forskellige handelsgartnerforeninger og afsætningsfremmende sammenslutninger (G.A.S.A., K.G.T. o.s.v.).

Danmark har i mange år været kendt som foreningernes land, og de mange kategorier af folk med forbindelse til havebrug og gartneri har naturligvis sluttet sig sammen i organisationer; det gælder for eksempel anlægsgartnere, landskabsarkitekter, konsulenter og blomsterhandlere. Det vil ligeledes føre for vidt at gøre rede for disse foreninger, ej heller indkøbsforeninger vil her blive nærmere omtalt.

Dansk Chrysanthemum-selskab blev dannet i 1897. Selskabet, som har sin rod i hovedstadsområdet, og hvis formål er at fremme kendskabet til krysantemum og deres dyrkning, har altid haft mange aktive gartnere blandt sine medlemmer. Det har gennem årene gjort sig stærkt gældende, især ved en lang række storartede udstillinger, hvoraf de fleste har været afholdt i samarbejde med gartnerforeningens kredse.

Et andet aktivt selskab er *Dansk Dahlia Selskab* (fra 1951) som driver en udstillingshave for dahlia (georginer) i Aldershvileparken i Bagsværd nord for København og arrangerer en årlig udstilling af dahlia i Rødovre Centrum.

Den unge Gartner har eksisteret som foreninger spredt rundt i landet siden midten af tyverne. Ifølge sagens natur er sådanne foreninger ikke særlig stabile, gartnere er – især i de unge år – et folkefærd som ofte flytter, ligesom de efterhånden mister interessen for arbejdet i ungdomsforeningerne til fordel for et arbejde i de »voksne« organisationer.

I de senere år har landsforeningen *Den unge Gartner*, som har lokalafdelinger ud over landet, imidlertid haft en fast aftale med og sekretariat hos Dansk Erhvervsgartnerforening, hvorved hele foreningsarbejdet for de unge gartnere er kommet i faste rammer.

Skole- og elevforeninger

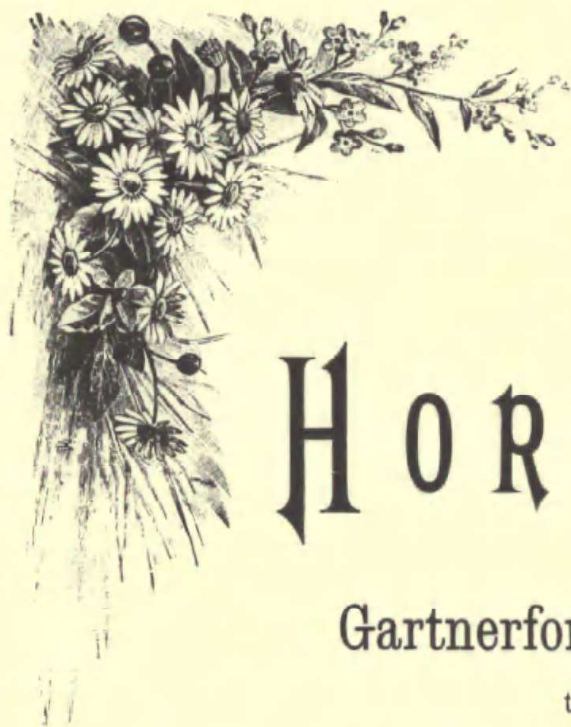
De tre gartnerskoler har hver deres elevforening, ældst er *Vilvordes Minde* fra 1882, derefter følger *Beder Gartnerskoles Elevforening* (fra 1903), mens *Søhus elevforening* er fra 1956. Foruden at være samlingssteder for gamle og nuværende elever har foreningerne også en mission som støtteforeninger for skolerne, noget som undertiden kan være tiltrængt.

De studerende ved Landbohøjskolens havebrugsafdelinger har siden 1929 haft deres egen forening. Den hed indtil 1969 *Foreningen af Havebrugsstuderende*, men tog så navneforandring til *Foreningen af Hortonomstuderende*.

Frugtavl

Flere af de organisationer som senere er blevet alment havebrugsmæssige er startet som rene interesseorganisationer for frugtavlere.

Det gælder *Det jyske Haveselskab*, som blev stiftet i 1873 med det særlige formål at fremme frugttrædyrkningen i Jylland, og det gælder for *Østifternes Haveselskab*, som fra starten (i 1888) indtil 1908 hed *Østifternes Forening til Frugtavlens Fremme*.

Nr. 7.

8. Aargang.

❖ JULI 1897. ❖

HORTULANIA

udsendes af

Gartnerforeningen „Hortulania“

til dets Medlemmer.

Redigeret af

J. Jensen.

Havebrugskandidat, Handlungartner.

Også landbo- og husmandsforeningerne havde i mange år frugtavl som et vigtigt programpunkt, men bortset fra nogle organisationer til fremme af afsætningen af frugt (»Foreningen til Udførsel af Havesager« som eksisterede fra 1884 til 1893 med flere) skal man helt frem til 1. verdenskrig før der er tale om rent frugtavlsmæssige foreningsdannelser.

I 1916 startede med statskonsulent A. Dalskov som primus motor *Danmarks Frugtavlere-Forening*; den fik kun kort levetid og ophørte omkring 1922.

Landsforeningen Dansk Frugtavl blev stiftet i 1927 med den dynamiske E. V. Hardy-Hansen som formand. Foreningen, som fra starten satsede på de mindre erhvervsfrugtavlere og landmænd og andre med frugtavl som bierhverv førte en kraftig og udadvendt propaganda med det formål at få plantet flere plantager og få de eksisterende gjort bedre.

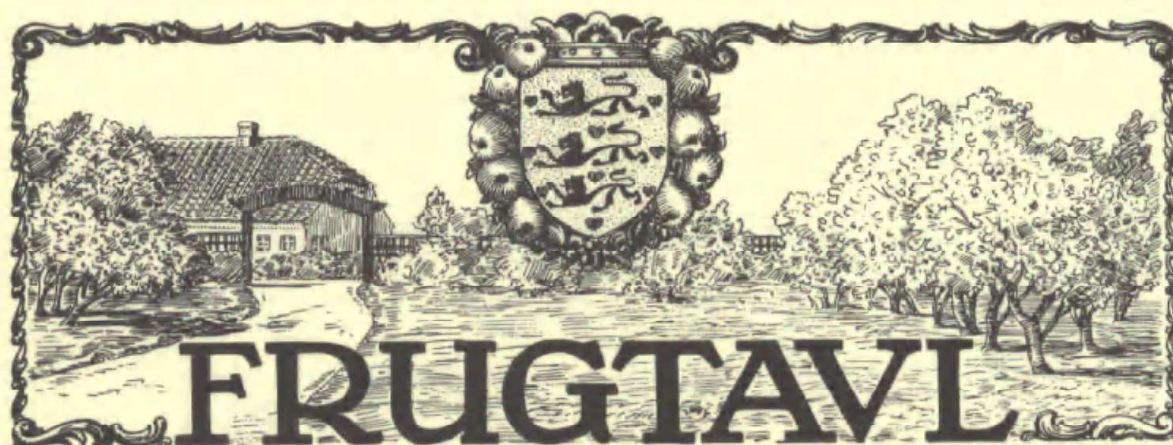
Foreningens kraftigt optrukne politik og dens formands kontroversielle standpunkter førte imidlertid til at den snart kom i opposition til en stor del af den egentlige erhvervsfrugtavl, hvad der i 1934 resulterede i dannelsen af *Danmarks Erhvervsfrugtavlforening*.

Gennem mange år var der kold luft mellem disse to foreninger, men tiden læger alle sår (og menneskets levetid er begrænset). Efter mere end 35 år lykkedes det endelig i 1971 at få de to foreninger smeltet sammen i én forening, *Dansk Erhvervsfrugtavl*, som siden har varetaget så godt som alle danske frugtavlernes interesser.

Der har udover de nævnte foreninger været (og er) en lang række organisationer med afsætningsmæssige formål indenfor frugtavlen.

De fleste af disse har været baseret på andelsbasis, blandt de betydeligste af disse kan nævnes *De danske andels-salgsforeninger for gartneri og frugtavl*, nu *GASA Frugt Danmark* og *Andelsforeningen Københavns Engros Grønttorv (KGT)*.

Desuden findes der en række foreninger for afsætning af frugt i detailledet, den ældste af disse er vel *Frugthandlerforeningen af 1889*.

MEDDELELSER FRA DANMARKS FRUGTAVLER FORENING

No. 1

„Frugtavl“ udkommer d. 1. i hver Maaned og tilsendes Medlemmer af Danmarks Frugtavl Forening gratis.

Maj 1917

Planteskoler og plantehandlere

I 1898 blev *Foreningen af jyske Planteskoleejere* stiftet på initiativ af C. J. Brostrøm, Viborg. Dens første formand blev planteskoleejer Carl Marieboe, Fredericia, men da denne i 1900 blev redaktør af *De samvirkende danske Haveselskabers* nye blad *Haven* overtog Brostrøm formandshvervet som han bestred til 1908.

I 1906 blev foreningen udvidet til at omfatte planteskoleejere fra hele landet, den tog navnet: *Dansk Planteskoleejerforening*.

Dens oprindelse som en forening for jyder gjorde dog at foreningens skiftende formænd i et halvt århundrede stedse var jyder. Først i 1950 fraveg man denne linie ved at vælge J. G. Jarlgaard, Svendborg som formand.

Ved omdannelsen af Alm. dansk Gartnerforening til Dansk Erhvervs-gartnerforening i 1974 blev Planteskoleejerforeningen optaget som en selvstændig kreds (kreds 7) i denne og har siden haft adresse hos Erhvervs-gartnerforeningen.

Der har gennem årene været – og er stadig – en lang række klubber og sektioner indenfor Planteskoleejerforeningen.

Skovringen er en sammenslutning af forstplanteskoler, medens Danplanex er en sluttet salgsorganisation for en række planteskoler.

Et sidestykke til Danplanex, Denca, som skulle etablere eksport af danske planter til Canada, blev oprettet omkring 1960 men blev ingen succes.

Dansk Staudegartnerforening blev dannet i 1959 og arbejder på såvel nationalt som internationalt plan.

Nr. 9

September

1925

Planteskolernes Ø-klub og dens pendant V-klubben deler i bedste forståelse landet mellem sig og har begge hovedsagelig selskabeligt formål.

Planteskolernes Propagandacentral A/S blev dannet af en kreds af planteskoleejere i 1962, propagandacentralen beskæftiger sig med udgivelse af fælleskataloger, plakater, billeder, dyrkningsvejledninger m.v. og virker både i Danmark og i udlandet.

Medens propagandacentralen, som arbejder i tæt samarbejde med Planteskoleejerforeningens katalogudvalg, handler med hvemsomhelst indenfor planteskolebranchen, er der også dannet lukkede »katalogringe«, hvis formål det er at fremstille farvekataloger for sluttede kredse af planteskoler, således at man undgår at hinanden nærliggende planteskoler udsender samme reklamemateriale til fælles kundekreds (geografisk overlappning).

Gennem århundreder var planteskolerne nært forbundet med handelsgartnerierne, ja var oftest en del af disse.

Den første »rene« planteskolebedrift (Store Ravnsborg på Nørrebro, som dengang var en forstad til København) blev etableret omkring 1669.

Der var til langt ind i dette århundrede stadig i de enkelte bedrifter tale om en blanding af handelsgartneri, produktionsplanteskole og handelsplanteskole, omend der ret tidligt fandtes rene frugttræplanteskoler (f.eks. Peter Vothman, Sønderborg, omkring år 1700).

Andre former for specialbedrifter var forstplanteskolerne som specialiserede sig i planter til skovene, f.eks. Hørsholm Planteskole fra 1787.

Denne bedrift, som er landets ældste endnu eksisterende planteskole, har gennem tiderne ændret driftsform, således at den i dag er en blanding af produktions- og handelsplanteskole med hovedvægten lagt på planter til privathaver.

En egentlig opdeling af planteskoleerhvervet i et produktionsled (planteskoler) og et handelsled (plantehandlere) er især sket indenfor de sidste 30-40 år, og dette gav stødet til oprettelse af en særlig plantehandlerorganisation.

Det begyndte i København hvor *Københavns og Omegens Plantehandlerforening* (K.O.P) så dagens lys i 1947.

Blandt initiativtagerne var planteskoleejer Johs. Thomsen, Islevdalsvej, som også gennem flere år var foreningens formand. Blandt foreningens første initiativer var oprettelse af en sortliste over dårlige betalere. Foreningen fik hurtigt mange medlemmer blandt plantehandlere og planteskoler over hele landet, og fra 1966 tog den navnet: *Landsforeningen af danske Plantehandlere*.

I 1975 indledte man et bladsamarbejde (om bladet »Gartner Nyt«) med Den alm. Gartnerforening, dette varede dog kun et par år, og fra 1977 blev foreningen optaget i Dansk Erhvervsgartnerforening.

Andre foreninger

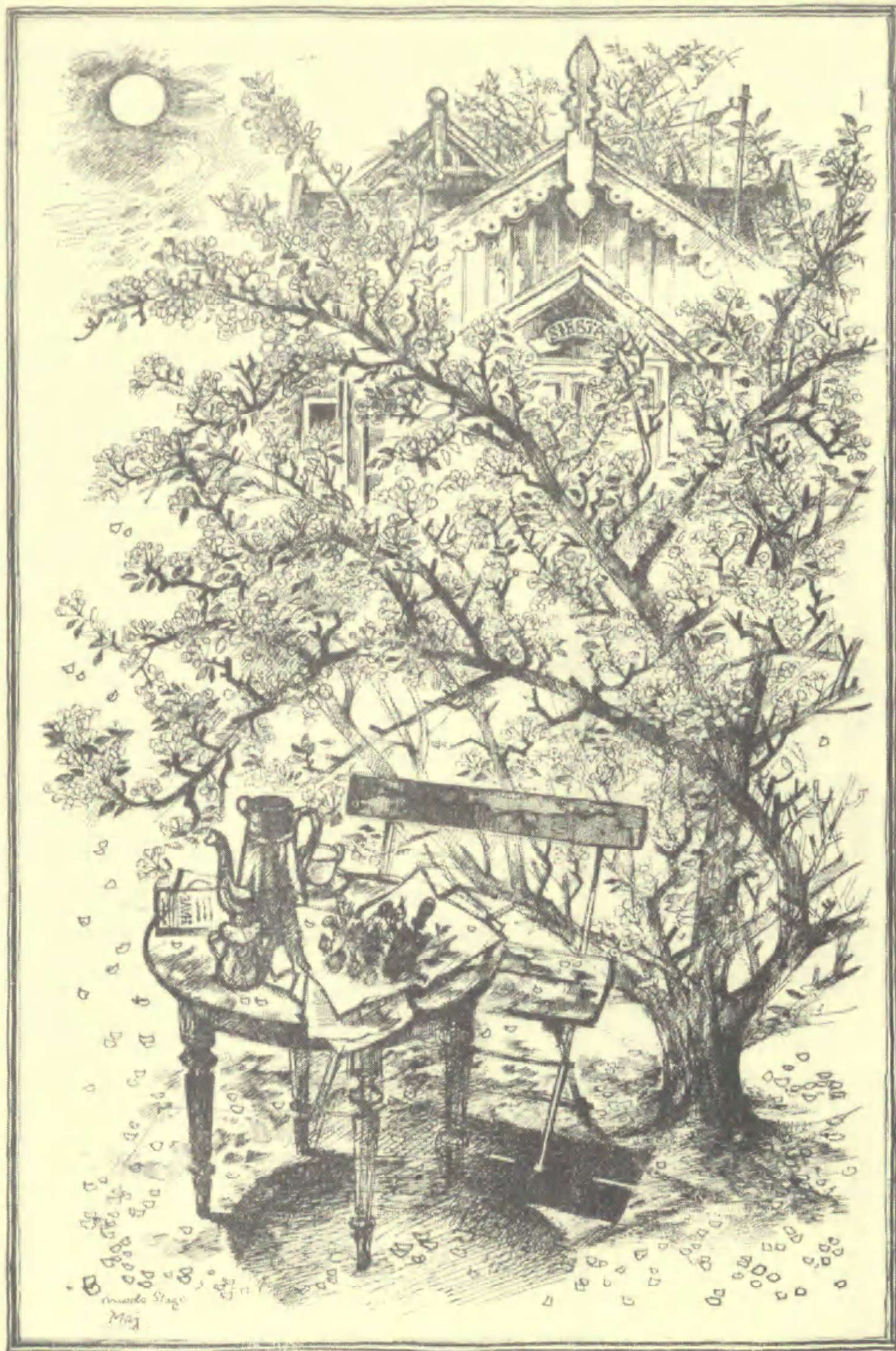
Der har været og er mange foreninger og sammenslutninger med større eller mindre tilknytning til gartneri og havebrug.

En af veteranerne er *Selskabet for Stuekultur* (af 1893) som stadig trives.

Foreninger af have dyrkere med særlig interesse for visse kulturer kommer og går som moden skifter.

Som eksempler på disse kan nævnes klubber og selskaber for dyrkning af kaktus, rhododendron og orchideer.

Dansk Lathyrus- og Rosenselskab fra 1937, der gjorde sig stærkt bemærket som udstillingsarrangør er desværre for længst blevet offer for foreningsdøden.

Havebladet nr. 5. Maj 1959.

Denne summariske oversigt over danske havebrugs- og gartnerforeninger gennem tiderne kan vel bedst afsluttes ved at nævne dette skrifs udgiver, *Havebrugshistorisk Selskab*, som blev oprettet i 1970 på initiativ af professor Anton Pedersen m.fl.

KILDER

D.E.G., Dansk Erhvervgartnerforening og gartneriets organisationer, div. udg.
Årbog for Gartneri 1966-1970.

Gartnernyt, div. udg.

Fra Kvangård til Humlekule, div. udg.

Haven og Haveblade i 100 år, 1976, særtryk af tidsskriftet Haven.

Nordisk illustreret Havebrugsleksikon, 5. udg., 1945-48.

Pedersen, A. Småskrift nr. 6, 1971, nr. 7, 1973 og nr. 10, 1976.

Tholle, Johs., Københavns Kreds af Alm. Dansk Gartnerforening 1883-1958.